

Kultuurist ja kultuuripoliitikast

Signe Kivi (RiTo 12), Eesti Kunstiakadeemia rektor

Loomeinimesed hindavad niisugust kultuuripoliitikat, mida nad oma töös õieti ei märkagi, aga mis neid siiski tunnustab ja toetab.

Pean tunnistama, et sõna kultuuripoliitika oli kunagi mulle kui noorele kunstnikule ärritav ja arusaamatu ning tollane reageering sellele oli pigem "ärgu tuldagu meid segama".

Seda üllatavam oli väljakutse tulla kunstimaailmast pärispoliitikasse ning olla ise haridus- ja kultuuripoliitiliste otsustuste keskel. Just sellest isiklikust kogemusest tahangi kirjutada.

Kallis kultuur... Pidasin aastaid tagasi Tartu noorpoliitikuile selleteemalise loengu, muidugi tagamõttega. Olin tüdinenud näägutustest, et meile pole vaja nii kallist kunstimuuseumi, jagame selle raha pigem loojatele, meil ongi liiga palju riigi toel tegutsevaid teatreid ja muuseume, rahva edasipüsimiseks peaksime kohe muutma prioriteete ja suunama kultuurivaldkonna summad spordi toetuseks, filmisektor on samuti alarahastatud (tõsi!) ning ringhääling ja televisioon jätkuvalt raharaiskajad (kindlasti mitte).

Meie lühikese iseseisvusaja suurim vastamata küsimus mulle endale on: kas me ise ka oma kultuuri südames ja tegudes kalliks peame ja kui peame, miks on siis selles valdkonnas nii palju kokkuleppimatust ja nii vähe kaugeleulatuvaid otsuseid ning sirget selga? Miks me ei suhtu haridusse ja kultuuri kui oma riigi kaitsevõimesse ja stabilisatsioonireservi?

Nüüd on Eesti Kunstimuuseumi uus hoone valmis. Aastal 1999, kui seda suurprojekti käima lükati, oleks võib-olla leidunud atraktiivsemaid ja odavamaid lahendusi kui 1994. aastal, kui kuulutati välja rahvusvaheline arhitektuurikonkurss. Kuid nagu tõestas ministeeriumi tellitud ekspertiis, poleks lähima kahekümne viie aasta jooksul uut poliitilist kokkulepet leitud. Võimalus, et sada aastat kestnud oma kunstimuuseumi otsingud vajuvad ka seekord sohu, oleks olnud liigagi tõene.

Kultuuri tasub investeerida

Kindlasti ei saa olemasolevaile kultuuri rahastamise skeemidele ette heita, et nad pole taganud kultuurivaldkonna toimimist ja püsimist, ka nn serval kõndijaile. Vaadakes- kuulakes ükskõik millist kultuurisündmuste infot ja teile saab selgeks, et festivalide- näituste- projektide- etenduste arv ja mitmekesisus on suurem kui kunagi varem ning kõigile jätkub külastajaid. Olen päris kindel, et hea idee leiab toetust ja teostatakse.

Kuid siiani on jäänud juhuslikuks kunsti, eriti nüüdisaegse kunsti juurde sponsorite tulek. Vaadates kultuuri- ja spordiürituste reklaame, mida katab aukartustäratav hulk toetajate logosid, jääb mulje, et tegemist on hästi välja kujunenud ja jõuliselt areneva süsteemiga. Sporditippude ja suurürituste toetamisel võib-olla see nii ongi, kuid igapäevane kultuurielu jääb tihti tähelepanuta.

Ehkki ka siin on kultuur oma aja jõudnud ära oodata – Eesti ärimees hakkab aru saama, et kultuuri tasub investeerida.

Kultuur, see on tulemus! Tulemus on elamus... Nii kõlab reklaam, mis kutsub ostma–tellima kultuuriajakirju. Meenub, kui kultuuriministeeriumi pikaajalist arengukava koostades analüüsisime tulemuse kriteeriume valdkondade kaupa, arvestades kultuuri- ja spordisündmustest osasaavate inimeste, loomeinimeste ja toimuvate sündmuste arvu. Jõudsime üksmeelele, et tippkultuuri puhul on tähtsaim indikaator külastaja, rahvaloomingu puhul tegija. Aga külastajate suurt arvu taga ajades oleme jõudnud seisu, kus teatril on kasulik produtseerida “laadatükke” ja mõnda muuseumi süüdistatakse tsirkusele lähenemises.

Muidugi oleneb kõik teatrijuhist ja muuseumipidajast, aga sund on kindlasti suur. See paneb tunnustama, et tähtsate kultuuripoliitiliste otsuste taga peab alati olema elamuse tunnustus ja rahaline tugi. See võib osutada kulukaks, kuid pika aja peale tehtud kultuuripoliitikaks.

Tunnistan, et näen kultuuri või kultuuritust igal pool. Ehk – kultuur on kõik. Kõik on kultuur. Ka poliitika ise.

Ei ole paremat kultuuripoliitikat kui looja enda ambitsioonist sündinu. Nii pean Eesti viimaste aastate jõulisemaks kultuuripoliitikuks Aivar Mäed, kes on lubanud ja ka ehitanud kontserdimaja–kultuurikeskuse Pärnusse ja Jõhvi ning küllap puhub elu sisse ka Peterburi Jaani kirikule, olgu koalitsioon Toompeal milline tahes ja kultuuriminister kes tahes.

Unustamine pole odavam

Kui kultuuri toetamine on kallid, kas unustamine on siis odavam? Olen sellele viimasel ajal tihti mõelnud, eriti seoses kunstiprojektiga, mida koos graafikust kolleegi Eve Kasega 2004. aastal alustasime. Meil tekkis hullumeelne mõte portreeterida/pildistada maantee ääres seisvaid bussiootepaviljone just selles seisukorras ja järjekorras, nagu nad on ehitatud.

On kümneid eri stiile ja kujundusi, mida ootajad on oma käega täiendanud ja kaunistanud. Sõnumid ja spontaansed kunstiteosed bussiootepaviljonide seintel näitavad ootust ja igatsust, raevu ja viha, ängi ja vägivalda, ka kohalikku kultuuritausta ja kombeid. Ning seda, kas konkreetses külas on tulevikus elu ja kuidas elavad seal inimesed täna.

Euroopa Liit on toonud Eestisse palju raha tee–ehituse jaoks. Kahjuks tähendab see ka seda, et omanäolised ja tihti erinevate arhitektuurikonkursside tulemusel rajatud ehitised lükatakse uusi teid ehitades buldooseri kokku ja asemele tulevad – imelik küll – kogu Euroopas ühtlaselt igavad, plastikust–metallist standardsed, iseloomutud objektid, mis ei paku ootajale kaitset ega varju, elamusest rääkimata. Võimalik, et see on maksumaksjale odavam ... aga?

Kas see on üldse tähtis? Kas seda saab kirjeldada “kohaliku kultuuri–, sotsiaalse ja ökoloogilise ning rahvusliku mälu” kontekstis?

Meil on paljudes külades bussiootepaviljon koht, kus õhtuti noorem rahvas ka niisama koguneb, päevastest õllejoojatest ja külajuttu ajavatest mutikestest rääkimata. Seega on need samuti avalikud paigad, mida kujundatakse ja märgistatakse igal ajal ja igas kohas omamoodi. See on kultuurilugu, homme võib-olla unustatud ajalugu.

Minu jaoks on ka see valdkond kultuuripoliitika, mida igaüks saab mõjutada, kui see talle tähtis on, sest see on looming ja mõeldud kõigile ... ehkki jah, otsustajad sõidavad meil enamasti autoga.

Selle artikli tellimise aegu püüti kodusel kultuuririndel vaikselt hiilides tuua reklaam osaliselt Eesti Televisiooni ja raadiosse tagasi. Võib-olla oli tegu kavala käiguga, mis pidi poliitikuid mobiliseerima, et ringhäälingutoetust hüppeliselt suurendada. Sest vaja seda ju oleks: kui me räägime keele ja kultuuri säilitamisest ja arendamisest, siis on selle valdkonna kõige võimsam vahendaja ja mõjutaja meedia. Siiski arvan, et reklaami tagasitoomine on ajendatud teistest huvidest ja see on jõuline kultuuripoliitika, mida ma kindlasti ei toeta.

Hindan kultuuripoliitikat, kus looja saab vabalt tegutseda ega ole häiritud kiiretest suunamuutustest, kus temaga arvestatakse, aga ei segata. Minu küsimuse – millist kultuuripoliitikat ta ootab? – peale tuli kunstnikust kolleegilt vastus: "Sellist, mida oma töös nagu õieti ei märka, aga mis mind siiski informeerib ja toetab ning meie loomingut tunnustab."